

Összegeztethetetlen a népi demokratikus igazságszolgáltatás alapelveivel a rendőrbíráskodás, ami lényegében azt jelenti, hogy a nyomozó szerv maga bíraskodik is. A kormány a régi rendszernek ezt az átöröklött maradványát törvényhozási úton meg fogja szüntetni.

A kormány rendkívül nagy súlyt helyez arra, hogy a parasztsághoz való viszonyt a munkás-paraszt szövetség szilárd gazdasági és politikai alapjára helyezze, hogy helyreállítsa a parasztságnak a jogrendbe és törvényességbe vetett bizalmát, aminek megrendülésében nem kis része volt az úgynevezett kuláklistának. Amellett, hogy ez a lista a kulákság elleni adminisztratív intézkedésekre és súlyos visszaélésekre vezetett, hozzájárult az állam és a dolgozó parasztság, főképpen a középparasztság közötti jó viszony és tartós szövetség meglazulásához is.

3.1.3. Szociálpolitika

Az OTI jelentése az MKP Állampolitikai Osztályának a magyar társadalombiztosítás helyzetéről

Politikatörténeti és Szakszervezeti Levéltár (PIL 274. f. 12. cs. 134. öe.)

A második világháború után a magyarországi politikai pártok, köztük az MKP is, napirendjére vette a társadalombiztosítás kiterjesztését, aminek végcélja a népbiztosítás megvalósítása volt. Ugyanakkor a kiterjesztés a társadalombiztosító intézmények központosításával is járt, amit elsősorban az MKP szorgalmazott. Jelen összefoglalóban az OTI vezetősége beszámol a társadalombiztosítás második világháború utáni helyzetéről és feladatairól az MKP Állampolitikai Osztályának.

Miniszter Úr!

Abból az elvi alaptételből, hogy az új demokratikus Magyarország a dolgozók állama kell, hogy legyen, következik az, hogy az állam kötelessége polgárai társadalmi biztonságáról gondoskodni oly módon, hogy munkaképes állampolgároknak munkát, illetve bizonyos esetekben munkanélküli segélyt, a munkára képtelen – megrokkant vagy öreg – állampolgárainak pedig adekvát öregségi biztosítást nyújt. Ebből az elvi alaptételből következik, hogy a magyar társadalombiztosítást alapos és mélyreható reformnak kell alávetni, hogy végre tényleg azzá legyen, amit a társadalombiztosítás szó legtagabb fogalmi értelmezésben jelent: az egész társadalmat átfogó, annak szociális biztonságát szolgáló intézményé.

Természetes, hogy ma még, amikor alapvetően fontos külpolitikai és belpolitikai kérdések és ezzel a társadalom teherbíró képességének a kérdése még nincsenek tisztázva, ez a kérdés nem oldható meg véglegesen. Magyarország a felszabadítása óta

azonban a fizikai és szellemi dolgozó rétegeket képviselő szabad szakszervezetek és ezek megbízásából a társadalombiztosító intézeteket vezető közegek állandóan és megszakítás nélkül foglalkoznak ezzel az égető problémával, hogy a feladat adott, de mindenképpen a legkorábban lehetséges időpontban már előre kidolgozott, rugalmas tervek alapján megoldható legyen.

Miniszter Úr jóvoltából a két legnagyobb társadalombiztosító intézet, az OTI és a MABI már eljutottak oda, hogy önkormányzatuk helyreállt. Így megszabadultak attól a kötöttségtől, amely eddig lehetetlenné tette a biztosítottak demokratikus és hasznos kiszolgálását, lehetetlenné tette, hogy a biztosítottak érdekét humánus és szociális szellemben bírálhassák el és a köteles szolgáltatás okon felül valódi szükség esetén segítséget nyújthassanak a biztosított dolgozóknak akkor is, amikor erre a törvények lehetőség megszűnt.

Meggyőződésünk szerint azonban Miniszter Úr is érzi, hogy ezzel a társadalombiztosításnak a társadalmi biztonság értelmében vett égetően fontos kérdése még nem intéződött el. De ismerjük Miniszter Út erre vonatkozó általános álláspontját is és éppen ezért szükségesnek tartjuk, hogy a társadalombiztosítás további kiépítésére vonatkozó kívánságainkat, illetve javaslatainkat írásban is előterjesszük.

Ismételjük: tudjuk, hogy a pillanatnyi bel- és külpolitikai nehézségek nem engedik meg, hogy az egész kérdéstömeg egyszerre és azonnal rendeztessék; másrészt azonban a szükség mégis arra kényszerít, hogy az ezen az úton való elindulás már most megtörténjék. A társadalombiztosítás szerkezetét és szervezetét egyaránt felölelő reformjával kapcsolatos teendők három nagy csoportra oszthatók:

I. A társadalombiztosítás szervezeti reformja a szónak a racionalizálást jelentő értelmében.

II. A társadalombiztosítás szerkezeti reformja, amely felöleli

- a./ az eddig be nem vont társadalmi rétegek biztosítását és
- b./ a társadalombiztosítási szolgáltatások kiterjesztését és felemelését oly mértékre, hogy a szolgáltatások valódi, megélhető jelentő szolgáltatások legyenek.

I. A társadalombiztosítás szerkezeti reformja (racionalizálás)

A társadalombiztosítás racionalizálásán elsősorban az intézetek belső racionalizálását szokás érteni, amit az egyes önkormányzatok már el is kezdtek abból a célból, hogy a felesleges adminisztráció és az ehhez kapcsolódó felesleges személyzet lebontásával az ügyviteli költségek lecsökkenthetők legyenek. Ez önmagában véve hozzájárul azoknak a hiányoknak a fedezéséhez, amelyek a veszített háború okozta taglétszám-csökkenésből szükségképpen következnek. Ez a lépés azonban csak szükséges, de még távolról sem elegendő. Ezen túlmenően feltétlenül szükséges az is, hogy a különböző társadalombiztosítási ellátók intézmények egységes elvek szerint összevonassanak. Gondolunk itt elsősorban az 1927: XXI. tc. 93.§-ának 1–7. pontjaiban felsorolt különálló intézetekre, de ide tartoznak a Székesfővárosi Segítő Alap, az OTBA, az OMBI

és a különböző szanatóriumi egyesületek; más oldalról viszont ide tartoznak az 1940: XII. tc. alapján működő temetkezési egyesületek és egyéb temetkezési csoportok, de ide tartozik bizonyos mértékig a biztosító magánvállalatok egy része által üzött egyéni vagy csoportos temetkezési biztosítások, röviden az ú.n. népbiztosítási ágazat is.

A most említett intézmények közül azok, amelyek a betegbiztosítással foglalkoznak, többnyire nem rendelkeznek azokkal a gyógyító lehetőségekkel, amelyek a modern betegellátásban feltétlenül szükségesek. A temetkezési egyesületek és egyéb temetkezési csoportok legtöbb esetben komoly biztosítástechnikai megalapozottság nélkül működnek – éppen ezért látta már az előző rendszer is szükségét annak, hogy ezeket a törvényhozási úton megrendszabályozza – és főképpen vidéken a reakciós szellem melegágyainak tekinthetők; működésük tehát politikai szempontból is feltétlenül káros. Mindkét említett csoportra egyaránt vonatkozik pedig az a körülmény, hogy nem rendelkeznek a megfelelő kockázatkiegyenlítéshez szükséges taglétszámmal. Így mindenképpen megáll az a véleményünk, hogy a lerongyolódott országnak nincsen szüksége különböző megalapozás nélküli biztosítási szervekre, amikor ezt a munkát két olyan átfogó intézmény, mint az OTI és a MABI saját hatáskörében jobban elláthatja. Az intézetek összevonása az eddig is jól fundált intézeteket még jobban megerősítené és lehetővé tenné számukra azt, hogy a nagyobb biztosítási kontingens keretében relatíve is több és jobb gyógyító szervet és szervezetet tartson fenn, mint a jelenlegi helyzetben a partikuláris érdekeket szolgáló intézmények összessége ezt megteheti.

Biztos, hogy a most tárgyalt összevonás csak fokozatosan – de nem szükségképpen lassan – hajtható végre. Addig is azonban, míg ez megtörténhetik, bevezethetőnek tartjuk ezeknek a szervezetek gyógyellátási szempontból a MABI-hoz, ill. OTI-hoz való besorolását, az ún. tag-clearing rendszere alapján, amellyel bármely betegség esetére biztosított munkavállaló a hozzá legközelebb eső, nem szükségképpen a saját intézetéhez tartozó körzeti orvost, ill. rendelő intézetet felkeresheti és igénybe veheti. A költségeket ezekben az esetekben kölcsönösen elszámolnók, és úgy érezzük, hogy ezzel a biztosított dolgozóknak nagy szolgálatot teszünk, mert közelebb hozzuk számukra az orvost és a gyógyintézetet.

Külön kell felhívni a Miniszter Úr figyelmét az 1928: XL. tc. XI. fejezete alapján működő elismert, illetve az 1940: XII. tc. alapján működő kiegészítő vállalati nyugdíjpénztárakra. A nyugdíjkiegészítő pénztárak tisztán és kizárólag papiros intézmények, szolgáltatásaik csak látszólagos szolgáltatások voltak; az alapszabályokban lefektetett önkormányzat a valódiságnak még a látszatára sem tartott igényt. Valódi – de nyíltan be nem vallott – rendeltetésük azonban az volt, hogy lehetővé tegyék a vállalatok részére a nyereségek adómentes tartalékolását, ténylegesen tehát az alkalmazottak érdekei helyett a vállalat osztalék- és adópolitikáját szolgálták.

Az elismert vállalati nyugdíjpénztárak anyagilag jobban megalapozott intézmények, hiszen a kötelező öregségi biztosítást helyettesítik és a törvény létesítésüket szigorú feltételekhez kötötte: így például a nyugdíjpénztár szolgáltatásaiért a vállalat saját vagyonával felel. Ma azonban a helyzet az, hogy a nyugdíjpénztárak és a

fenntartó vállalatok vagyona lényegesen lecsökkent, sok esetben pedig teljesen megsemmisült az érdekelt dolgozói réteg nyugdíjlehetősége is, – a vállalati szavatosság lényegében véve megint csak papírszavatosság maradt. A finansziális kibontakozás állambeavatkozás nélkül egyszerűen lehetetlen. Vegyük ehhez hozzá azt, hogy az elismert vállalati nyugdíjpénztárak szolgáltatásai csak alig haladták meg a kötelező biztosítás szolgáltatásait (a cca. 15%-os járulékot nem a teljes fizetés, hanem csak a járulékalap, tehát a teljes fizetésnek cca. 2/3-a után kellett fizetni). Vegyük hozzá azt is, hogy a be nem vallott cél itt is részben az adómentes tartalékolás és az volt, hogy a tisztviselőket nyugdíj reményében alacsony fizetéssel kössék a vállalathoz, – és önként, logikai kényszerűséggel adódik a következtetés, hogy a vállalati nyugdíjpénztárak jogi különállása – legalábbis a mai formájában – semmiképpen sem kívánatos. Éppen ezért feltétlenül szükségesnek tartjuk, hogy ezek az intézmények a szervezeti reform során visszaolvadjanak a kötelező biztosításba, amit még az a praktikus, biztosítás-célszerűségi szempont is alátámaszt, hogy a betegségi és öregségi biztosítás feltétlenül egy helyen kell, hogy koncentrálódjék, mert egymással szervesen és elválaszthatatlanul összetartoznak.

Ideiglenesen pedig, amíg az egyesítés jogszabályalkotás útján meg nem valósítható, feltétlen szükségesnek tartjuk, hogy Miniszter Úr e nyugdíjintézmények felügyeleti jogát a MABI-n keresztül gyakorolja. Erre annál is inkább szükség van, mert az elismert vállalati nyugdíjpénztárakba befizetett járulékok ezek nemlétében egyébként a MABI-t illetnék, az elismert vállalati nyugdíjpénztárak tehát szó szerinti értelemben a MABI pénzével, vagy legalábbis túlnyomó részben azzal gazdálkodnak.

II. A szerkezeti reform

A társadalombiztosítás szervezetének imént körvonalaiban felvázolt reformja csak az első lépés a tulajdonképpeni cél felé, csak eszköz a tulajdonképpeni feladat: a társadalombiztosítás szerkezeti reformjának a végrehajtásához. Az elérendő cél itt kettős:

a./ Az első célkitűzés a társadalombiztosítás vertikális kiterjesztése kell, hogy legyen.

A múlt Magyarországa időnként politikai taktikából felvetette a szabad pályán működő rétegek, vagy a kereskedők és iparosok társadalombiztosításának kérdését. Időnként az érdekeltek megnyugtatóra egy-egy ankétet tartottak, tovább azonban a kérdés nem jutott, de nem is juthatott, mert ellenkezett az akkori reakciós államérdekkel. Már pedig az új demokratikus Magyarországnak szociális szempontból kötelessége, de politikai szempontból érdeke is, hogy a társadalombiztosítás vertikálisan kiterjesztessék: a társadalombiztosításba bele kell vonni azokat a rétegeket is, amelyek eddig nem tartoztak a kötelező biztosítás hatálya alá. Röviden: a társadalombiztosításnak ki kell terjedni a mezőgazdaságtól az iparon és kereskedelmen keresztül az értelmiségig minden dolgozóra, tekintet nélkül arra, hogy munkáját mint munkavállaló, vagy mint önálló ember folytatja.

Szervezeti kérdésben természetesen még korai volna konkrét javaslatokat tenni; elgondolásunk szerint addig is, amíg a társadalombiztosítás szervezeti egységesítése nincsen végrehajtva, a mezőgazdasági és ipari társadalmi rétegek biztosítását az OTI,

a magánalkalmazotti, kereskedelmi és értelmiségi szabadfoglalkozású rétegek biztosítását a MABI látná el.

b./ Az ilyen módon vertikálisan kiépített társadalombiztosítás azáltal, hogy a biztosítás körébe a teljes társadalmat bevonja, az eddigi helyzethez képest relatíve is teherbíróbbá válik. Ezzel azonban megnyílik a lehetőség arra, hogy a biztosítás szolgáltatásait kiterjesszük, és a meglévőket felemeljük olyan mértékre, hogy azok a szó valódi értelmében társadalmi biztonságot jelentsenek. Itt nem csak a már megszervezett társadalombiztosítási igények valorizációjára gondolunk, ami inkább ad hoc feladatot jelent, hanem arra is, hogy pl. az öregségi biztosítás szolgáltatásai már az 1928: XL. tc. megalkotásakor szégyenteljesen kevesek voltak. És itt kell megemlíteni a munkanélküli segélyezés rendes, biztosítási jellegű intézményesítését is, mit nem azért, mert versenyt kívánunk futni más országok szociális berendezkedésével és nem is csak politikai okokból feltétlenül szükségesnek tartunk, mert enélkül a dolgozók szociális biztonsága csonka maradna. [...]

Miniszter Úr, – az eddig előadottakból kitűnik talán, hogy minden igyekezetünk Magyarország dolgozó népének szociális biztonságát előbbre vinni. [...] Hogy munkánkban előbbre juthassunk, hogy a magyar társadalombiztosítás alapvető reformját megfelelően előkészíthessük, szükségesnek tartjuk egy szakértőkből álló bizottságnak Miniszter Úr által történő kiküldését. Ennek a bizottságnak lenne hivatása a társadalombiztosítási kérdéseknek részletekbe menő alapos megvizsgálása és a megoldások előkészítése oly fokra, hogy a kérdés megfelelő jogszabályok megalkotása után mielőbb megvalósítható legyen, – hogy végre Magyarország dolgozó népe elé vihessük azt a korszakalkotó társadalombiztosítási reformot, amely – a földreform méltó párjaként – a társadalombiztosítást valóban azzá teszi, amit a neve mond: az egész társadalmat átfogó biztosítássá és amely a dolgozók társadalmi biztonságát intézményesen magának a dolgozók társadalmának a kezeibe teszi le.

MEZŐ GYULA

Út a népbiztosítás felé

Társadalombiztosítási Szemle, 3. évf. (1947) 5. sz. 7–8.

A társadalombiztosítás 1945 utáni átalakításának egyik fő szempontja a társadalombiztosítás kiterjesztése volt, amit végső soron univerzálissá kívántak fejleszteni. Az OTI háború után újjáalakuló önkormányzata is megfogalmazta azt az igényt, hogy a jövőben a társadalombiztosítás kiterjesztése az elsődleges cél az OTI számára. Mező Gyula, az OTI újonnan megválasztott alelnöke, a bővítésről azonban már a kommunista ideológia szűrőjén át értekezik a Társadalombiztosítási Szemle hasábjain, ami tehát így többszörösen értékessé teszi a forrást.